

Dicht op de huid

Bijbelverhalen
meemaken

Guido de Bruin

BERNE MEDIA

Dicht op de huid

Bijbelverhalen
meemaken

Guido de Bruin

© 2020 Guido de Bruin

© 2020 Berne Media | uitgeverij abdi van berne

www.bernemedia.com

Vormgeving omslag: Jan de Boer | Studio Jan de Boer

Vormgeving binnenwerk: Ronald Smaal | Reis met goudvis

Coverfoto: Ruben Schipper Fotografie

Redactie: Marleen Schoonderwoerd | Redactie Dynamiek

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 8972 384 0

NUR 700

Inleiding

Bijbelverhalen gaan over ons. Over gewone mensen van vlees en bloed. Dat is het uitgangspunt van de verhalen in deze bundel. Omdat de mensen in deze verhalen zelf vertellen over wat ze hebben meegemaakt en ervaren, over hun verlangen, hoop, twijfel en angst, komen hun verhalen dicht op de huid. Als lezer ervaar je zo hopelijk dat deze verhalen ook over jou gaan, herken je er iets in van je eigen levensweg, word je geraakt of aan het denken gezet, durf je nieuwe wegen in te slaan.

Van de protestantse theoloog en dichter Willem Barnard is de uitspraak dat het God ‘behaagd heeft zich te openbaren in literatuur, en niet in een catechismus’. Dat wil zeggen: de Bijbel is geen verzameling leerstellingen, maar een boek met verhalen en gedichten die altijd ontsnappen aan een definitieve uitleg. Ze laten steeds weer nieuwe lagen zien, openen gaandeweg nieuwe perspectieven op God, jezelf, het leven en de wereld, en schuren soms pijnlijk met je overtuigingen en waarheden. Het is aan ons om te ontdekken wat die vaak zo vreemde verhalen in onze tijd en situatie te zeggen hebben. Dat valt niet mee, want de bijbelse verhalen zijn geschreven in een heel andere tijd en wereld dan die van ons.

In deze monologen neem ik je mee op mijn ontdekkingsstocht in die oude verhalen. Ik ben ermee opgegroeid, en dus zijn veel verhalen me vertrouwd. Toch merk ik dat deze verhalen, als ik ze steeds weer onbevangen probeer te lezen, me altijd iets nieuws vertellen. Ze hebben blijvende zeggingskracht. En daarom vertel ik ze graag

opnieuw. Wat me daarbij drijft, is nieuwsgierigheid naar wat die wonderlijke personages in deze zo compact vertelde verhalen innerlijk hebben beleefd, wat hen ertoe heeft gebracht door hun angst, twijfel en wanhoop heen te gaan, tot (broos) vertrouwen te komen, op te staan. Of, als ik me inleef in de personages van God en de duivel, wat zij met ons mensen voor zouden kunnen hebben. Juist daarin weerspiegelen al die personages iets van mijn eigen levensweg, stellen ze daar vragen bij en dagen ze mij uit.

Dat vraagt wat mij betreft om een heel persoonlijke lezing van de verhalen, maar wel een die de verhalen recht doet. Daarom doe ik mijn best om ze niet los te rukken uit de context van hun plaats in de Bijbel, hun ontstaansgeschiedenis, het publiek waarvoor ze in eerste instantie zijn geschreven en de verwijzingen naar thema's uit andere bijbelverhalen. Anderzijds, als je het verhaal recht doet, mag je jezelf ook heel wat vrijheid veroorloven. Dat heb ik ook gedaan in de monologen in deze bundel. Ik heb ze niet geschreven als theoloog – want dat ben ik niet – maar als hedendaagse verhalenverteller, als kunstenaar dus. De basis is altijd een zorgvuldige lezing van de tekst, en verder is het een kwestie van oog hebben voor wat er wel en juist niet wordt verteld, intuïtieve identificatie met wat de bijbelfiguur beweegt en ruimte maken voor innerlijke dialoog, twijfel, angst, moed, hoop en nieuwe gezichtspunten.

Soms volgen de monologen de bijbeltekst op de voet – zoals in het verhaal van Elia, soms ook vul ik vrijmoedig in wat er niet staat – zoals in de verhalen van Orpa, de priester, de leviet en de Samaritaan. De kiem ligt vaak in een detail dat me ineens opvalt of dat juist ontbreekt. Bijvoorbeeld in Jezus' gelijkenis van de talenten. Daarin gaat een heer op reis, en voor zijn vertrek verdeelt hij grote geldbedragen onder zijn dienaren. Mij trof het dat de heer zijn dienaren helemaal niet vertelt wat hij verwacht dat ze met dat geld gaan doen. Soms blijf ik haken bij een enkel vers dat het verhaal voor mij in een bepaald licht zet. In het geval van Salomo was dat 1 Koningen 11:4, in de vertaling van de Naardense Bijbel: '(...) zijn hart is niet zo in vrede geweest met de Ene, zijn God, als het hart van David, zijn

vader.’ Hoe komt het dat deze wijze koning geen vrede met God heeft kunnen vinden, vroeg ik me af.

Behalve door de bijbelverhalen zelf, die ik altijd lees in verschillende vertalingen, heb ik me bij het schrijven van deze monologen door diverse auteurs laten inspireren. Nico ter Linden legt voor mij in *Het verhaal gaat ...* op een heel toegankelijke manier bloot dat bijbelverhalen niet waar gebeurd hoeven te zijn om waar te zijn. Hij ontsluit de symbolische werkelijkheid die de verhalen presenteren, zodat die dicht bij onze werkelijkheid kan komen. Eugen Drewermanns dieptepsychologische duiding brengt bijbelverhalen heel dicht bij mijn eigen ervaringen van angst en vertrouwen. De mystieke bril waarmee Marga Haas de Bijbel leest, opent luikjes naar een diepere laag in de verhalen, waarin het gaat over het besef dat we als mens ten diepste één zijn met God. De Britse rabbijn Jonathan Sacks heeft mij toegang gegeven tot de manier waarop de rabbijnen de Bijbel lezen: zowel inzoomend op details in de tekst die je gauw over het hoofd ziet, als uitzoomend naar de manier waarop een verhaal verbonden is met andere bijbelverhalen. Nieuwtestamentici als William Herzog en Elizabeth Dowling hebben mij laten zien dat bij weerbarstige parabels van Jezus ook een tegendraadse lezing mogelijk is. Meer dan gangbare interpretaties leggen zij bloot dat Jezus deze verhalen in eerste instantie vertelde aan een gehoor van gemarginaliseerden (in die tijd: vrouwen, armen, vreemdelingen, melaatsen). Zij konden daaruit kracht putten om zich te verzetten tegen negatieve beeldvorming en de situatie waarin zij verkeerden..

Sommige verhalen in deze bundel zijn ontstaan tijdens het tweewekelijkse bijbelse ‘leeshuis’ van de Keizersgrachtkerk in Amsterdam. Dankzij de vertalingen van dominee Gerhard Scholte, die zeer dicht bij de grondtekst blijven, zijn exegetische inzichten en de gezamenlijke dialoog daarover, heb ik in vaak bekende bijbelverhalen veel nieuws ontdekt. Ook heeft mijn ervaring met bibliodrama, een speelse manier om in de huid van een verhaalfiguur te kruipen, mij geïnspireerd bij het schrijven van de verhalen. Enkele specifiekere inspiratiebronnen heb ik aan het einde van deze bundel vermeld.

De selectie van de dertig bijbelfiguren in deze bundel is niet tot stand gekomen met de bedoeling een representatief beeld van de Bijbel te geven. Ik ben ervan overtuigd dat al deze personages in de afgelopen jaren mij gekozen hebben, omdat ze mij iets te zeggen hadden. Dat zijn soms de hoofdpersonen, maar soms is het ook een naamloze toehoorder of een personage in de menigte. Het kan ook de auteur zijn, zoals in het geval van Matteüs en Lucas, of een niet-menselijke verhaalfiguur, zoals de duif in het Noach-verhaal en het huis van de verloren zoon.

Er is één verhaal, gebaseerd op de parabel van de talenten, waarin een van de personages mij in de loop van de tijd zo'n andere kant van zichzelf heeft laten zien, dat ik me geroepen voelde om zijn verhaal in twee versies op te nemen: het verhaal van een dienaar. Daarnaast vond ik dat bepaalde bekende personages echt niet mochten ontbreken, zoals Adam en Eva, Sara en Abraham en David en Salomo. Hun verhalen heb ik daarom eveneens toegevoegd.

De bundel bevat dertig verschillende verhalen, die tegelijkertijd ook met elkaar verbonden zijn, omdat ze allemaal terugkerende centrale noties uit het grote bijbelse verhaal proberen te verwoorden. In veel monologen klinken dan ook letterlijke echo's van andere verhalen uit dit boek.

Deze monologen zijn bedoeld om 'mee te maken', vandaar dat ik ze in een directe stijl heb geschreven. Daarbij nodig ik je uit om van deze verhalen vooral ook jouw eigen verhaal te maken, in jouw stijl. Achter in deze bundel vind je enkele verwerkingssuggesties om individueel of in groepsverband op het spoor te komen hoe je deze verhalen kunt vertellen als jij ze 'dicht op de huid' laat komen. En of je de verhalen nu leest of vertelt, ik hoop dat ze ook bij jou raken aan je eigen leven en luikjes openen om het in een nieuw, ander licht te zien. Want dat is wat verhalen doen.

Het verhaal van God

naar Genesis 1-3

Denk je nou echt dat ik jullie iets wilde ontzeggen? Dat ik jullie klein en onmondig wilde houden? Dat ik bang was om mijn positie te verliezen als jullie, net als ik, goed en slecht van elkaar zouden kunnen onderscheiden? Echt, dat is nooit mijn bedoeling geweest. Maar laat ik proberen te vertellen wat dan wél mijn bedoeling was. Ís.

Stel je voor dat alles duister is, dat alles woest is en leeg. En stel je dan voor dat er iemand is die roept: 'Licht!' En dat het dan licht wordt. Ik bedoel niet het licht van de zon, maar het licht dat er is als je gelukkig bent, als je liefhebt, als er voor je wordt gezorgd of als jij voor iemand zorgt. Voor dat licht heb ik jullie bestemd.

Met dat licht is het begonnen. En begint het elke dag opnieuw. En in dat licht ben ik verdergegaan.

Stel je voor dat er een aarde en een hemel is waar alles zijn plek heeft: zon, maan, sterren, zee en land, planten en dieren. En dat ieder schepsel er is omdat iemand dat gewild heeft. Omdat iemand heel goed heeft gekeken naar alles wat Hij heeft gemaakt en heeft gezegd: 'Het is goed.'

Die iemand, dat ben ik. Ik alleen. Ik. Alleen. Het enige dat ik nog miste, was een schepsel dat op mij lijkt. Dat net als ik licht kan maken in de duisternis, en van alles kan dromen, bedenken en maken dat goed is. Dat kan liefhebben. Toen heb ik er eentje gemaakt, een mens. Van aarde heb ik hem gemaakt, en mijn eigen adem heb ik in zijn neusgaten geblazen.

En wat is het goed – al die bomen met vruchten, al die dieren op het veld en vogels in de lucht. Mijn schepping is een tuin waarin die mens naar hartenlust mag rondspringen. En dat doet hij.

Maar ... hij is in zijn eentje. Ik besef dat dat niet goed is. Ik moet iemand maken die er voor hem is, en andersom, iemand tegenover hem. Als hij slaapt, neem ik een van zijn ribben en maak daaruit een vrouw. Als de mens wakker wordt, ziet hij haar, en hij roept: 'Zij is het! Zij hoort bij mij, zij is een deel van mij.' Zo is hij man geworden, en zij vrouw.

Allebei zijn ze in hun blootje, de man en zijn vrouw. Ze zien alles van elkaar. En ze schamen zich niet ... Natuurlijk niet. Ik heb hen toch goed gemaakt?

En ja, die slang, die heb ik ook gemaakt. Ook die slang heb ik góed gemaakt, net zo bloot als alle andere schepselen, maar ook slimmer, listiger. Ook die slang ken ik door en door.

Toch houd ik op een dag mijn hart vast als ik hem aan de vrouw hoor vragen: 'Is het echt waar dat God heeft gezegd dat je niet mag eten van al die bomen hier in de tuin?' Nee, dat is niet waar, dat heb ik nooit gezegd, en dat antwoordt de vrouw ook: 'Wij mogen de vruchten van alle bomen eten, behalve van de boom in het midden van de tuin – de boom van de kennis van goed en slecht. Als we daarvan eten, zullen we doodgaan, heeft God gezegd.'

'Doodgaan? Welnee', zegt de slang. 'God weet dat als jullie van die boom eten, jullie ogen opengaan en jullie precies zullen weten wat goed en slecht is – jullie worden zelf goden!' Ik zie wat er in haar omgaat. Ja, het lijkt haar wel wat: precies weten wat goed en slecht is, het raadsel van het leven ontcijferen, het leven in de greep hebben, precies weten wat de weg is die je moet gaan – weg met de kwetsbaarheid van elke keer weer samen zoeken naar wat goed is om te doen.

En kijk, wat is die boom mooi en wat zien die vruchten er heerlijk uit, en je wordt er nog wijzer van ook. De vrouw aarzelt niet langer, strekt haar hand uit, plukt een van de vruchten en eet ervan; ook haar man laat ze ervan proeven. En inderdaad: hun ogen gaan open.

Maar wat zien ze? Ze beseffen ineens dat ze bloot zijn, allebei. Ze kunnen het niet meer aanzien, die naaktheid van zichzelf en van de ander, want vanaf nu heeft alles wat ze zien, bij zichzelf en bij elkaar, een naam: goed of slecht. En vanaf nu is het altijd de vraag: is het goed genoeg, ben ik goed genoeg, vind ik jou goed genoeg?

Ze voelen dat ze zichzelf moeten bedekken, niemand mag hen meer zien zoals ze zijn. Van vijgenbladeren maken ze schortjes, om zichzelf en de ander niet meer zó te hoeven zien.

Kijk, dát is wat ik hen en dus ook jullie heb willen besparen. Dat jullie jezelf en elkaar beoordelen en de maat nemen: goed of slecht. Laat dat nou maar aan mij over. En mijn oordeel, dat zit er eigenlijk al ingebakken. Ik heb jullie toch goed gemaakt?

De vraag is: geloven de man en de vrouw dat nog? Ik moet het weten. Als ik in de koelte van de avond een wandeling maak door de tuin, kom ik hen meestal tegen. Zo'n God wil ik zijn, die je zomaar kunt ontmoeten in de tuin, in je blootje, zonder je te hoeven schamen. Ik heb hen immers gemaakt, en ik lever toch geen slecht werk af?

Maar deze avond zie ik hen niet. Hebben ze zich verstopt? Ik roep: 'Mens, waar ben je?' Van tussen de bomen antwoordt de man: 'Ik hoorde uw stem in de tuin en werd bang, omdat ik in mijn blootje loop, daarom heb ik mij verstopt.'

Nu weet ik het. 'Wie heeft jou gezegd dat je bloot bent? Heb je soms gegeten van de boom waarvan ik had gezegd dat je daarvan niet moet eten?' Dan wijst de man naar zijn vrouw – 'zij heeft mij die vrucht gegeven' – en de vrouw naar de slang – 'hij heeft mij verleid om van die boom te eten'.

Zo wordt duidelijk dat alles is veranderd. Behalve ikzelf. Ik ben nog steeds de God die de man en de vrouw gemaakt heeft, die van hen houdt zoals ze zijn, en die wil dat zij zó leven: bloot en kwetsbaar, zonder schaamte, zonder angst. En dat geldt ook voor jullie.

Maar ik zie dat dat nu niet meer kan. En dat zeg ik ook, tegen de man en zijn vrouw: 'Het leven zal moeizaam worden voor jullie. Steeds zullen jullie je afvragen: is het goed genoeg? Dezelfde grond